

IN MEMORIAM: PREMINUO KRSTO PAPIĆ (VUČJI DO, 1933. - ZAGREB, 2013.)

Otišao je režiser hrvatske sudbine

Bio je predvodnik hrvatskog autorskog filma, filma istine. Kada se tim njegovim sudbinama hrvatskoga čovjeka na kamenu i izvan domovine - gastarbajterstvu - dodaju i vrhunski dokumentarci i kratki filmovi iz šezdesetih i s početka sedamdesetih, zaista moramo reći da su hrvatski film i Krsto Papić zaštitni znak hrvatske kinematografije

Kao grom iz vedra neba ohladila nas je jučer vijest o iznenadnoj smrti jednog od najznačajnijih i najplodnijih hrvatskih režisera Krste Papića, čovjeka koji je kao malo tko svojim rođenjem, radom i poslanjem odživio hrvatsku sudbinu na vlastitom biću. Rođen u Vučjem Dolu, "zaljevu svetaca", onom crnogorskom, bokeljskom i hrvatskom ishodištu nesalomljivog duha i vizije, nepokolebljivog karaktera i vječitog stremljenja da se u tom i takvom kamenom tlu još dublje utisne u te tragove predaka i ostavi vidljiva poruka budućim naraštajima.

Osvajao je slobodu stvaralaštva

Sreli smo se ljetos na 59. pulskom festivalu, bio je tek malo oporavljen, ali još uvijek nezacijeljenih rana zbog prerano izgubljenog sina Borisa (49), također režisera koji se iz grada filma L. A. -a vratio u domovinu. Naše dugogodišnje prijateljstvo i druženje nastavili smo nakon prikazivanja u Areni njegovog posljednjeg filma "Cvjetni trg" obiteljskim

Krsto Papić

druženjem s njegovim blizancima Tarom i Elom, suprugom Jadrankom Štefanec (sve ih je bio u tom filmu ovjekovječio malim ulogama). Zračio je nadom i optimizmom. Do te mjere da mi je svoj mladalački izgled Krsto objašnjavao tvrdnjom da je zapravo rođen 1934., ali da su ga krivo upisali zbog nekih razloga.

Režiser hrvatske sudbine, od svog prvog igranog nastupa u omnibusu "Ključ" s epizodom "Čekati", zajedno s Antunom Vrdoljakom i Vančom Kljakovićem, godine 1965. na 12. festivalu jugoslavenskog igranog filma u Puli otvorio je najimpresivnije filmske kadrove u kojima je uvijek pomicao granica filmskog stvaralaštva, među rijetkima koji su uvijek na rubu dozvoljenog osvajali slobodu stvaralaštva. Bio je predvodnik hrvatskog autorskog filma, filma istine. Kada

se tim njegovim sudbinama hrvatskoga čovjeka na kamenu i izvan domovine - gastarbajterstvu - dodaju i vrhunski dokumentarci i kratki filmovi iz šezdesetih i s početka sedamdesetih ("Halo München", 1968.; "Kad te moja čakija ubode", 1969.; "Čvor", 1969.; "Nek se čuje i naš glas", 1971.; "Mala seoska priredba", 1972.; "Specijalni vlakovi", 1972.; "Charter let br...", 1975.; "Nezaposlena žena s djecom", 1986.) koji još više podcrtavaju i objašnjavaju ta iskustva, zaista moramo reći da su hrvatski film i Krsto Papić zaštitni znak hrvatske kinematografije.

Odgovorna javna i društvena osoba

Dovoljno je samo se prisjetiti: "Iluzija", 1967., kulturnih "Lisica", 1969. sa scenaristom Mirkom Kovačem koje zbog Titovog vaganja nisu otišle u

Cannes, a radilo se o otvaranju tabua rankovštine, golootočke pozadine i budjenja nacionalne svijesti s Deklaracijom o jeziku. Papić nije bio osoba koja odstupa, već se držao one narodne i popularne sintagme toga vremena - uvijek na ivici, nikada u marici - a nove je bure zadržao "Predstavom Hamleta u Mrduši Donjoj" (1973.) s Ivom Brešanom, ali stekao učenika i kasnijeg suradnika i pomoćnika u više filmova mladog Brešana, Vinka. Proskribirana predstava, prokazan i film, a onda i "Izbavitelj" (1976.) kojim se na iznimno artistički i moralistički način obračunao s fašizmom i totalitarizmom ("Infekcija" iz 2003., distribuirana 2005., svojevrsan je nastavak i možda jedini Papićev filmski posrtaj).

Stigao je Papić prepoznati i snagu malog genijalca iz Smiljana hrvatskoga roda i srp-

skog porijekla te otišao preko Velike bare i snimio "Tajnu Nikole Tesle" (1980.) s velikim Orsonom Wellesom, a onda krajem osamdesetih opet sluti novo vrijeme i nove promjene, novu hrvatsku sudbinu pa se ne samo kao filmski autor, već i kao odgovorna javna i društvena osoba uključuje u nove demokratske promjene i kao suosnivač prve hrvatske političke stranke HSLŠ otvara putove demokraciji. Po romanu Ivana Aralice "Okvir za mržnju" snima film "Život sa stricem" (1988.) i biva protjeran s ekipom iz Imotskoga, uz neviednu hajku SUBNOR-a.

Spas "Života sa stricem" u Brtonigli

Spas i završetak filma našao je u istarskoj oazi, u Brtonigli, u tamošnjoj staroj školi, daleko od očiju javnosti i boraca koji su ga pro-

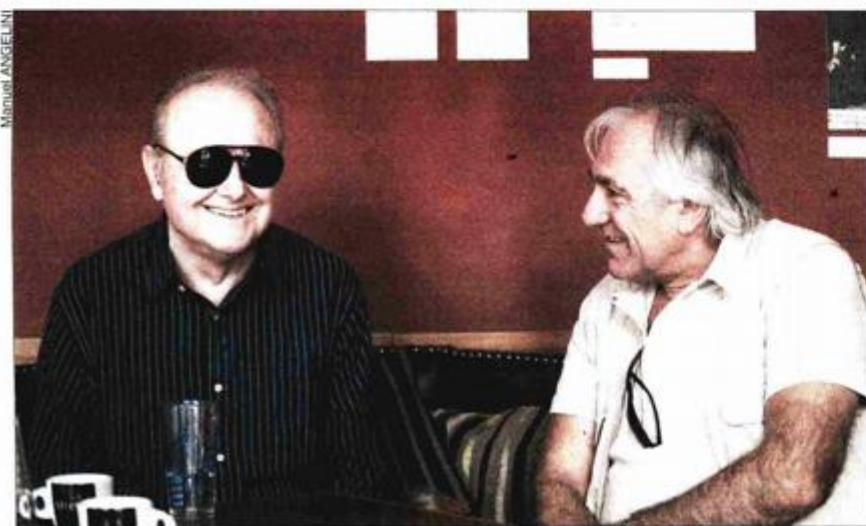
zivali. Od njegove prve supruge Vere Pavličić, koja je također radila u Filmoteci 16, saznao sam u povjerenju gdje su i odlučio za Glas Istre napisati reportažu sa snimanja. Tu je započelo naše veliko prijateljstvo i povjerenje jer je sve trebalo kriti do posljednjeg snimljenog kadra s Almom Pricom, mladim Janjićem, Anicom Dobrom i Krivokapićem, a kada je tekst osvanuo u novinama, k tome još je i najavljivao da će stići u Arenu, više nije bilo povratka.

Štoviše, da se izbjegne još veći skandal ubrzan je rad za dovršetak filma, a Papić nikada nije propustio priliku spomenuti tu epizodu koja ga je kasnije odvela do možda i najveće hrvatske filmske trilogije koju je započeo s novim mladim suradnikom, scenaristom i istomišljenikom Matom Matišićem, najprije kroz "Priču iz Hrvatske" (1991.) i radanje novih političkih elita i vječitog života onih starih, potom ratne refleksije i crnohumorne tragedije hrvatske dijaspore u "Kad mrtvi zapjevaju" (1999.) i svojevrsnog završetka i sinteze Hrvatske jučer, danas i sutra u "Cvjetnom trgu" (2012.) i pokušaju da se, baš kao u "Izbavitelju", naglasi da svaka kriza stvara vode koji mogu povesti u neizvjesnost, a da je hrabrost odu-prijeti se uvijek na "malom" čovjeku.

Više od stotinu nagrada

Više od stotinu nagrada Papić je osvojio za svoje filmove, od Arena u Puli do konkurencije u Berlinu 1974. s "Predstavom Hamleta u Mrduši Donjoj" kada su ga prepoznali i na neki način usvojili u Montrealu, gdje je postao njihov glavni gost i sudionik festivala koji mu se odužio mnogim časnim nagradama i priznanjima, od nagrade za životno djelo do nedavne nagrade za "Cvjetni trg". S "Izbaviteljem" je osvojio tri Grand prix (Trst, Pariz i Porto), dok je "Život sa stricem" uz sve pulske nagrade osvojio i nagradu FIPRESCIJA (kritike) za najbolji film u Montrealu.

Ipak, njegova najveća nagrada je opus bez kojega hrvatska kinematografija ne bi imala nikakvog kredibiliteta da je primijećena prošla ispod zvijezda. Iznenaden ovom smrti mladi kolega mi preko stola dovikuje: "Onaj tko je snimio 'Lisice', najbolji hrvatski film ikada snimljen, nikada ne umire." Slažem se u potpunosti, ne samo što je tako jednom ili više puta hrvatska filmska i kritička javnost presudila, već zbog same istine. I nije mog kola koje je filmom sačuvao, a koje je lani uvršteno na UNESCO-ovu listu kulturnih dobara.

Posljednje druženje na 59. Puli - Papić i Čurić

Jagoda Kaloper, kao mladenka Višnja, i Fabijan Šovagović, kao mladoženja Ante, u Papićevim "Lisicama"